

oud nieuws

Uitgegeven door de historische vereniging van Krimpen aan de Lek 'Crempene'

Nr.44, april 2026

Geachte lezers,

Voor u ligt de nieuwe uitgave van Oud Nieuws. Dit keer wordt een periode uit onze geschiedenis belicht, waarin armoede voor vele gezinnen de realiteit was.

Een boeiend verslag, waarvoor dank aan de schrijvers / samenstellers.

Ik wens u veel leesplezier.

Roland Baas,
Voorzitter

Bleekneusjes, kindervakantiekolonies en uitzendingen naar gastgezinnen

Door Marja Veldhuijzen, Riet Visser-Bouter en Henk Hofwegen.

Inleiding

Deze Oud Nieuws gaat over bleekneusjes. Bleekneusjes waren kinderen tot ongeveer 11 jaar die werden uitgezonden naar vakantiekolonies en particuliere gezinnen, omdat zij te mager waren en er bleek uitzagen. Naast bleek zien en een laag gewicht waren er talloze andere redenen om kinderen uit te zenden, zoals bijvoorbeeld vanwege Astma of TBC. Maar in dit verhaal gaat het vooral om de echte bleekneusjes.

Om hun ontwikkeling in perspectief te kunnen plaatsen is wat informatie over de verzorgingsstaat wel relevant. In de 20^e eeuw ontwikkelde de verzorgingsstaat in Nederland zich in hoog tempo. Bezorgdheid over de armen was een reden om aan armenzorg te doen. Armoedebestrijding was van oudsher een zaak van particulieren. In de twintigste eeuw kreeg de overheid steeds meer invloed op de armenzorg, die van een gunst een recht werd. Veel vormen van welzijnszorg bleven nog steeds in handen van particuliere instanties, maar de staat ging meer regels opstellen en hield ook meer toezicht. Verenigingen kregen subsidies als zij zich aan de regels van de overheid hielden. Maar mensen die arm waren moesten zich wel veel bemoeien met het privéleven laten welgevalen. Deze bemoeienis ging soms ver en was bevoogdend.

Met droefheid hebben wij kennis genomen van het overlijden op 15 maart jl. van ons medebestuurslid

Gijs Moerkerken

Vanaf 2015 heeft Gijs met veel enthousiasme meegewerkt aan het verwezenlijken van de doelstellingen van de historische vereniging Crempene.

Vele mooie projecten ter verfraaiing van ons dorp zijn mede door zijn inzet tot stand gekomen.

Wij voelen het als een eer met hem te hebben samengewerkt en zullen hem als enthousiast en inspirerend bestuurslid zeer gaan missen.

Ons medeleven gaat uit naar zijn vrouw Elsa, kinderen en verdere familie.

Namens het bestuur van historische vereniging Crempene, Roland Baas, voorzitter

Krimpen aan de Lek, maart 2026

Tegelijk ontwikkelde de gezondheidszorg zich in de twintigste eeuw in hoog tempo. Op het gebied van de gezondheidszorg van het kind verschoof na de tweede wereldoorlog de aandacht van het puur lichamelijke naar de meer psychische aspecten ervan. Daarnaast was er meer aandacht voor preventie. Dit kwam niet alleen tot uitdrukking door

bevolkingsonderzoek en vaccinaties, maar ook door meer aandacht voor de mentale opvoeding. Kinderen konden alleen goed gedijen in een evenwichtig gezin met voldoende aandacht voor de drie R's: Rust, Reinheid en Regelmaat. Ouders die zich niet hielden aan deze richtlijnen liepen de kans in aanraking te komen met hulpverleners die wisten wat goed was voor hun kind. Voeding werd na de tweede wereldoorlog een belangrijk onderwerp van voorlichting. Kinderen zouden veel melk moeten drinken. Daarnaast werd

gewezen op het belang van vitamines voor kinderen. Lengte en gewicht waren de belangrijkste parameters om de voedingstoestand van het kind vast te stellen.

Het uitzenden van bleekneusjes gebeurde al aan het einde van de negentiende eeuw. Dit ging door tot de zeventiger jaren van de twintigste eeuw. In eerste instantie waren er losse verenigingen, die allemaal zelf koloniehuisen exploiteerden. Het is onder anderen te danken aan de onderwijzer A.C. Bos dat het Centraal Genootschap voor Kinderherstellingsoorden wordt opgericht, hoewel daarnaast door de verzuijing nog andere organisaties voor kinderuitzending actief bleven. Ondanks de levensbeschouwelijke verschillen tussen de verenigingen was men het wel eens over de manier waarop de kinderen behandeld moesten worden. Rust, Reinheid en Regelmaat vormden in alle koloniehuisen de basis van de behandeling. Voor een deel waren de uitzendingen van bleekneusjes naar vakantiekolonies en gastgezinnen een vorm van armenzorg, bedoeld om kinderen uit achterstandswijken een paar fijne weken te gunnen. Daarnaast was het ingegeven door de angst voor TBC. Het idee was dat kinderen gezonder uit een kolonie terug zouden komen, waardoor het risico op TBC kleiner zou worden. Ook was er een opvoedkundig aspect dat kinderen orde en netheid zou worden bijgebracht. Onderwijzer Bos schreef hierover het volgende:

'Beleefdheid en voorkomendheid leven weer op; schelden en naroeppen verdwijnen; gevoelens van gelijkheid en rechtvaardigheid ontwikkelen zich; het kind wordt hulpvaardig en gedienschtig; ledigheid en verveling verdwijnen; orde, netheid en zindelijkheid maken ze voor het eerst mee (...). We hopen genoegzaam te hebben aangetoond dat in de vakantiekolonies in 't algemeen de deugd wordt aangekweekt en daarnaast het beste middel voor een goede opvoeding: geluk'.

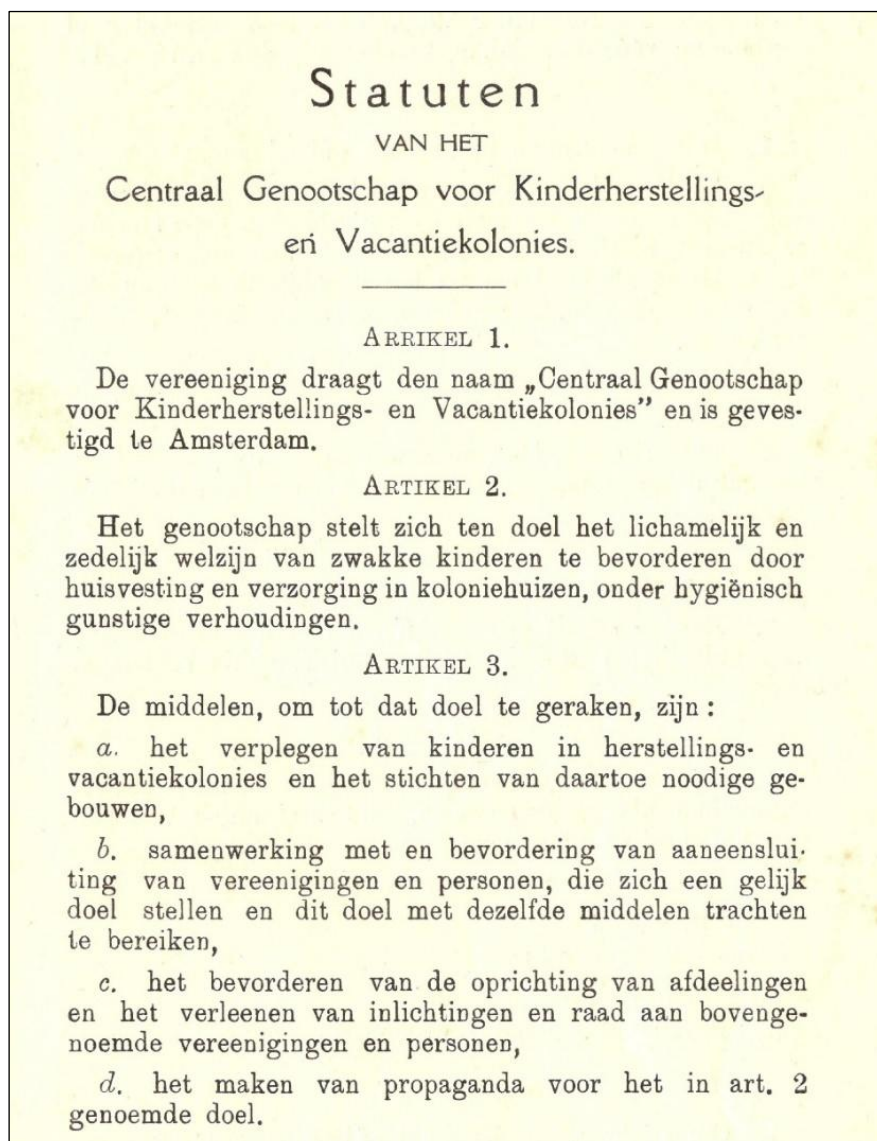
Maar niet alleen arme kinderen werden uitgezonden, ook kinderen uit de geschoolde arbeidersklasse, middenstand en burgerij waren vertegenwoordigd. Na de tweede wereldoorlog werden ook kinderen uitgezonden naar het buitenland en daar ondergebracht in vakantiekampen of bij particulieren. Het motief om kinderen uit te zenden naar het buitenland was angst voor verwildering van de jeugd als er na de oorlog geen goede opvang zou zijn voor de kinderen die het meest hadden geleden. De kindervakantiekolonies waren een belangrijk aspect van de kindergezondheidszorg. Honderdduizenden kinderen werden uitgezonden.

De schoolarts of huisarts gaf de indicatie voor uitzending van een kind naar een kolonie. De ouders wisten vaak nauwelijks waarom het kind werd uitgezonden, maar zij gingen ervan uit dat de arts wist wat goed was voor het kind. En ook hier geldt dat hulpverleners heel bevoogdend konden zijn, er werd flinke druk uitgeoefend op ouders als zij hun kind niet wilden uitzenden.

De koloniehuisen werden bemenst door betaalde krachten, die na de oorlog steeds beter werden opgeleid voor het omgaan met kinderen. Maar de organisatie rond de uitzending van de kinderen werd in zijn geheel georganiseerd door vrijwilligers. Per stad of dorp vielen afdelingen die dit organiseerden onder het Centraal Genootschap of een andere organisatie voor kinderuitzending.

In het sterk verzuilde Nederland waren per stad of dorp soms zelfs meerdere afdelingen die de uitzendingen regelden. In Krimpen aan de Lek was er één afdeling voor de uitzending van de bleekneusjes, die viel onder het Centraal Genootschap. De uitzendingen werden deels betaald door het ziekenfonds, maar er werden ook subsidies verstrekt door de gemeente. Daarnaast moesten de afdelingen proberen op andere manieren aan geld te komen. In Krimpen aan de Lek stonden spaarbusjes bij de winkeliers en werden tombola's georganiseerd. In de kolonies werd een strak dagritme gehanteerd. De kinderen moesten vroeg opstaan en de dag bestond uit het op gezette tijden eten, naar buiten gaan om te spelen of te wandelen en rusten. Tevens was er veel aandacht voor hygiëne. De kinderen moesten vroeg naar bed. Eén keer per week werd er gewogen. Dat moment had een zekere lading, omdat kinderen die niet waren aangekomen extra eten of melk kregen en in enkele gevallen zelfs straf. Er was veel aandacht voor de voedingswaarde van de maaltijden. Uit onderzoek blijkt dat de ervaringen van de mensen die als kind naar een kolonie zijn geweest heel wisselend zijn. Er zijn mensen die het er heel fijn vonden omdat ze met andere kinderen waren, veel buiten konden zijn en goed te eten kregen. Maar er waren ook heel slechte ervaringen, waarbij er werd gedwongen te eten en de leidsters onaardig waren. Ook bij kinderen die waren uitgezonden naar gezinnen waren de ervaringen heel wisselend, sterk afhankelijk van het gezin waarin ze terecht waren gekomen. Het einde van de vakantiekolonies voor kinderen kondigde zich halverwege de jaren vijftig aan. Er werd in eerste instantie niet getwijfeld aan het nut van de uitzendingen, maar het zou anders moeten. Het aantal uitzendingen begon echter fors te dalen. Eind jaren zestig sloot de overheid heel veel huizen. De markt voor kindergezondheidszorg was gegroeid en er waren andere mogelijkheden om problemen met kinderen op te lossen. De meeste ouders waren ook niet meer bereid om hun kinderen weken van huis te sturen. De kinderuitzending had geen bestaansrecht meer.

Afb.-Pagina 1 van de statuten, vastgesteld op de ledenvergadering van 28 april 1907.

Koloniehuizen

De koloniehuizen waar kinderen uit Krimpen aan de Lek voornamelijk terecht kwamen waren:

- Ons genoegen, Oostvoorne
- Emmahuis, Wijk aan Zee
- Zwartendijk, Egmond aan Zee
- Kerkdijk, Egmond aan Zee
- Boschhuis, Nunspeet
- Rivierhuis, De steeg
- Noorderhuis, Hoogeveen
- De Krabbenbossen, Rijsbergen
- Het Hogehout, Elspeet
- De Geitenberg, Dieren
- Het Haarlemse Kinderhuis, Zandvoort
- Groot Dennenlust, Voorthuizen
- Ketelaar, Ellecom

Afb.-Emmahuis Wijk aan Zee.

Vereniging van kinderherstellings- en vakantiekolonies afdeling Krimpen aan de Lek

De vereniging van kinderherstellings- en vakantiekolonies afdeling Krimpen aan de Lek heeft bestaan van 1903 tot 1967. De vereniging had als doelstelling het uitzenden van 'zwakke' kinderen in de leeftijd van zes tot veertien jaar naar herstellingsoorden in het land. In ons archief bevindt zich een rood koffertje met archiefmateriaal over de afdeling Krimpen aan de Lek. In 1967 werd de afdeling Krimpen aan de Lek opgeheven. Het batig saldo werd geschonken aan het Jeugd Recreatie Comité.

Afb.-Het rode koffertje.

Bestuursleden

Een aantal bestuursleden die ons bekend zijn waren:

Mevr. J. Mijnlieff-Lels, mevr. K.G. Smit, mevr. Bouw-Boer, mevr. A. Schouten-Roest, mevr. P. van Es-Timmers, mevr. A. Boogard-van den Oudenaren, mevr. M. von Lindern-Pot, mevr. Mars-Koster, mevr. Boogaerdt-Huysker, dhr. J. Verhoeff en dhr. A. Ooms.

Aantal uitgezonden kinderen

Het totaal aantal uitgezonden kinderen uit Krimpen aan de Lek is niet precies bekend. De onderstaande tabel is gebaseerd op de informatie uit het archiefmateriaal.

Jaar	Aantal kinderen	Jaar	Aantal kinderen	Jaar	Aantal kinderen
1919	10	1948	10	1954	2
1920	9	1949	5	1957	1
1921	6	1950	6	1958	2
1925	3	1951	5	1959	5
1940	3	1952	4	1962	2
1946	5	1953	2	1965	2

Tabel-Aantal uitgezonden kinderen

Inkomsten

Omdat er aan de uitzendingen een behoorlijk kostenplaatje hing werd er door lokale afdeling op diverse wijzen geld ingezameld. Dit gebeurde door:

- het werven van donateurs / leden
- schenkingen door bedrijven
- tombola's (een soort loterij, veelal met prijzen in natura)
- verkoop van snoepgoed (bruidssuikers)
- spaarbusjes bij winkeliers
- bijdragen van de ouders (als de ouders hiertoe financieel in staat waren)
- bijdragen van de gemeente, het Groene Kruis en later ook het ziekenfonds

Naast de kosten voor het verblijf waren er in sommige gevallen ook kosten voor melk, kleding of schoeisel, want het betrof over het algemeen kinderen van onvermogene of minvermogene (lees arme) gezinnen.

De lokale afdeling nam ook vaak deze kosten voor haar rekening.

In de jaren twintig van de vorige eeuw ontstond er ook overheidsbemoeienis door het verlenen van rijkssubsidie en door het recht van de overheid van toezicht op de kinderuitzendingen. In 1920 werd hiervoor het Staatstoezicht op het Vakantiekoloniewezen ingesteld.

De onderstaande tabel geeft een indruk van de inkomsten via giften en contributie van leden door de jaren heen.

Tabel-Giften en contributies van leden.

Jaar	Aantal leden	Opbrengst
1936	66	f 133,50
1937	97	f 207,50
1946	97	f 88,00
1962	85	f 190,50

Afb.-Bijdrage Ziekenfonds.

Afb.-Subsidieverlening gemeente.

Algemeen Ziekenfonds „Gouda en Omstreken”

Regentesseplantsoen 22c, Gouda
Telefoon 01820-4643
Postrekening No. 205194

Gouda, 23 okt. 1959

☆

TYP.: P/HB
ANTW. OP:

De Heer J. Verhoeff,
Rijdsdijk 16,
Krimpen a/d Lek.

Mijnheer,

Hierbij doen wij U een postcheque
toekomen ten bedrage van f120.=, bestemd
voor de vereniging tot uitzending van
kinderen naar gezondheidskoloniën.

Dit bedrag is onze bijdrage in de
kosten van uitzending van [] en
[]

Inmiddels verblijven wij,
hoogachtend,

ALGEMEEN ZIEKENFONDS
GOUDA EN OMSTREKEN

GEMEENTE KRIMPEN AAN DE LEK

Telefoon K 1895 - 306
Gronummer 24571

Aan

het dag. bestuur van de afd. Krimpen aan
de Lek van het Centraal Genootschap voor
Kinderherstellingsoorden en Vakantiekolonies,
p/a Mevr. J. Mijnlieff-Lels,
Dorpsstraat 12,
Krimpen aan de Lek

Uw kenmerk

Uw brief van

Ons kenmerk 4425 16 december 1960. Krimpen aan de Lek

Onderwerp:

Bijlagen: --

Subsidie.

Wij hebben de eer U te berichten,
dat de raad dezer gemeente naar aanleiding
van uw adres van 21 november 1960 in zijn
vergadering van 15 december j.l. besloten
heeft het subsidie, ingaande 1961 tot
wederopzeggens te verhogen en te brengen
op f. 2,-- per kind per dag.

Burgemeester en Wethouders van
Krimpen aan de Lek,
De Secretaris, De Burgemeester,

Afdeeling Krimpen a/d Lek v.h.Centraal Genootschap voor Kinder-
herstellings- en Vacantie-Kolonies

Krimpen a/d Lek, 29 November 1937.

L.S.,

Zoals U uit onze vorige publicaties wel bekend zal zyn, moet onze afdeeling alles in het werk stellen, om in staat te blyven, elk jaar enkele zwakke "bedreigde" kinderen voor enkele weken in een kolonie-huis te doen opnemen.

Het succes dat wy het vorig jaar gehad hebben met den verkoop van bruidssuikers, geeft ons vertrouwen, ook nu weer een beroep te doen op aller medewerking.

Onze actie zal thans echter niet uit den verkoop van eenig artikel of voorwerp bestaan, doch feitelyk uit een doorlopende collecte, waarvoor wy speciaal Uw medewerking vragen.

Wy hebben een aantal spaardoosjes aangeschaft en zullen het zeer op prys stellen, indien wy in Uw winkel (of kantoor) een dergelyk busje mogen plaatsen en zullen het zeer waardeeren, indien U Uw bezoekers wilt animeeren, een kleine gave in het busje te doen.

Hierby dient er rekening mede gehouden te worden, dat zelfs de kleinste gave welkom is, daar vele kleine gaven ons weer in staat moeten stellen, ons nuttig werk voort te zetten.

Binnen enkele dagen zal een der bestuursleden U bezoeken om U eventueel het busje af te geven en wy vertrouwen op Uw medewerking te mogen rekenen.

Voor het Bestuur van de Afdeeling
Krimpen a/d Lek

Voorz. Mevr.M.M.von Lindern-Pot

Secr. Mevr.J.Mynlieff-Lels

De ondergeteekende is bereid een spaarbusje van de Afdeeling Krimpen a/d Lek v.h.Centraal Genootschap voor Kinderherstellings- en Vacantie-kolonies in zyn (haar) winkel (Kantoor) te plaatsen en verbindt zich het doosje, dat eigendom van genoemde afdeeling blyft, op eerste aanvraag aan den Penningmeester van genoemde afdeeling, den Heer J.Verhoeff, af te zullen geven.

Uit de informatie in het archief blijkt dat de spaarbusjesactie een aantal jaren succesvol is geweest. De onderstaande tabel geeft een indruk van de opbrengsten van een aantal jaren.

Tabel-Opbrengsten spaarbusjesactie

Jaar	Aantal winkeliers en bedrijven	Opbrengst
1937-1938	38	f 66,50
1938-1939	45	f 68,22
1939-1940	51	f 47,18½*

*) In de periode 1939-1940 was de opbrengst 47 gulden en 18 ½ cent. In die tijd waren er nog munten van ½ cent in omloop. Deze werden geslagen tot 1940.

Brief aan Hare Majesteit de Koningin

In het archief bevindt zich een brief uit 1936, gericht aan Hare Majesteit de Koningin (Wilhelmina), met het verzoek voor een financiële bijdrage. Het is echter niet bekend of deze brief daadwerkelijk verstuurd is.

Kasboek

De inkomsten en uitgaven van de afdeling Krimpen aan de Lek werden nauwkeurig bijgehouden in een kasboek.

Afb.-Kasboek overzicht 1936

1936		Ontvangsten		1936.		Uitgaven.	
Juni 30	Van	Rente Rek. crt. 1 ^{de} halfj. '36	0.05	Jan 1	Aan	Kadellig Lado m. Bt.	325.35
Aug ^t	"	Contributie Leden	135. -	Juni 30	"	Rente Rek. crt. 1 ^{de} halfj. '36	10.52
	"	Gift. Wode.	0.50	Aug ^t	"	Bodeloon.	3. -
Dec ^r	"	Subsidie Exp. Kruis.	70. -	Dec ^r	"	Contributie over 1936	10. -
14	"	Dyempekte.	100. -		"	L. B. van Uut.	2.80
19	"	Opbrengst Brandschadage.	271.52		"	Rente Rek. crt. 2 ^{de} halfj. '36	9.27
					"	Kadellig Lado.	214.15
575.07				575.07			

Kosten verpleging

De grootste uitgavenpost was uiteraard de kosten die de koloniehuisen in rekening brachten aan de lokale afdelingen. De onderstaande tabel laat zien wat de kosten voor verpleging waren en hoe deze zich in de loop der tijd hebben ontwikkeld.

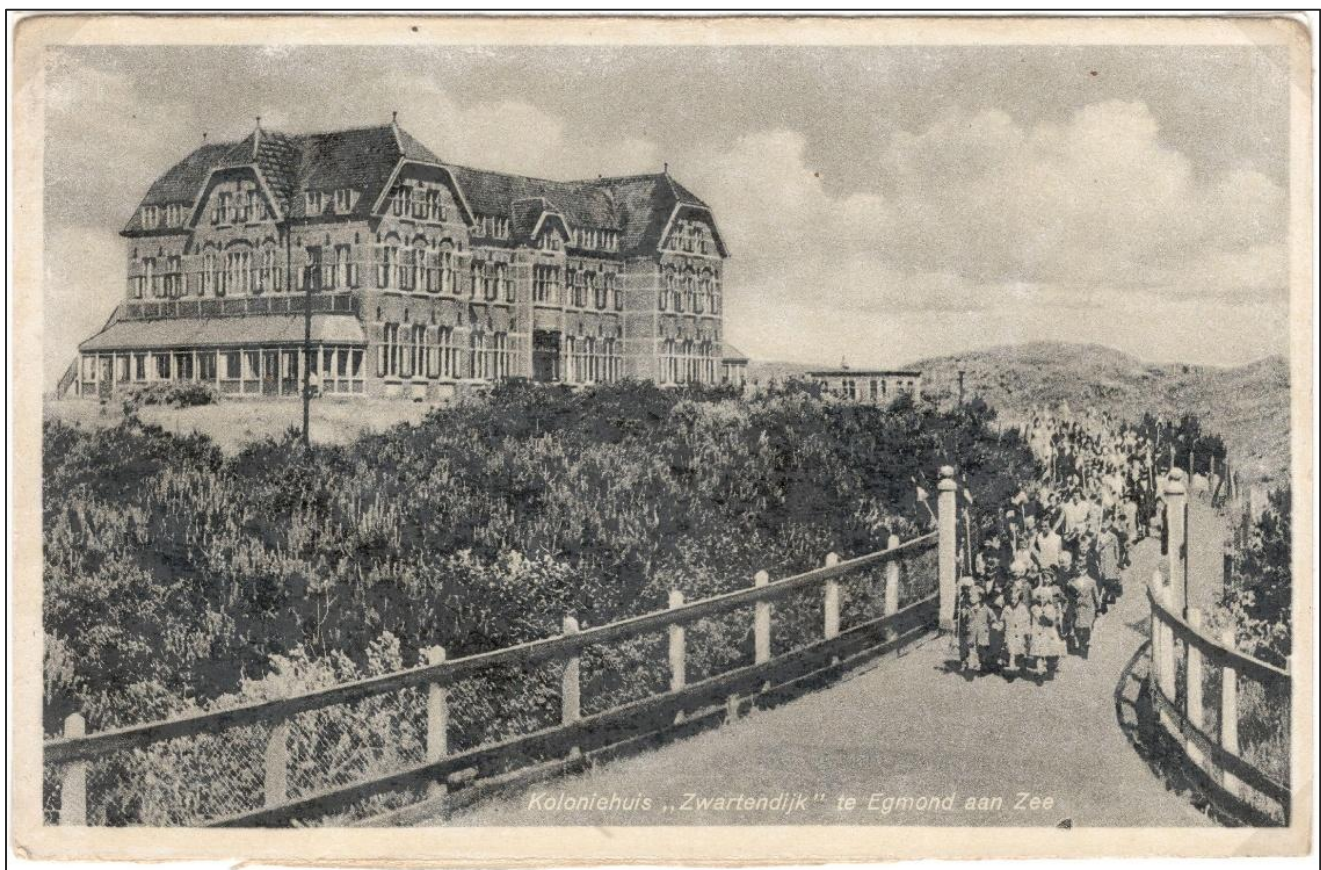
Tabel-Kosten verpleging

Jaar	Verpleegprijs per dag	Jaar	Verpleegprijs per dag
1940	f 1,65	1951	f 3,15
1945	f 2,50	1955	f 3,65
1949	f 2,65	1962	f 9,75
1950	f 2,90	1966	f 12,50

Rechten en plichten

De onderstaande instructie voor de ouders geven aan dat het verblijf in een kindervakantiekolonie aan duidelijke, strenge regels gebonden was. Bijvoorbeeld het schrijven van brieven. Hoe zou dit zijn in de huidige tijd waarin het gebruik van media als WhatsApp, Instagram, TikTok etc. niet meer weg te denken zijn en directe communicatie met ouders mogelijk is? Het terughalen was alleen mogelijk met een schriftelijk bewijs van de secretaris van de plaatselijke afdeling. Zouden ouders tegenwoordig überhaupt hun kinderen nog naar een kindervakantiekolonie laten gaan? Kopieën van deze instructies werden ook aan de ouders van de uitgezonden kinderen verstrekt.

Afb.-Koloniehuis Zwartendijk Egmond aan Zee

Centraal Genootschap
voor
KINDERHERSTELLINGS- en
VACANTIEKOLONIES.

Model IV.

VOOR DE OUDERS.

Bezoek. De kinderen mogen tweemaal in de vijf weken bezoek ontvangen, **uitsluitend van de ouders**, dus niet van broertjes en zusjes; evenwel geen bezoek gedurende de eerste tien dagen en evenmin op Vrijdag. De bezoeken zijn van 10-12 en van 3-5. De kinderen blijven onder de zorg der directrice.

Kerkgaan. Wanneer de ouders of voogden zulks aan het afdeulingsbestuur te kennen geven, bezoeken de kinderen op Zon- en Feestdagen hun kerk, voor zoover de afstand van het koloniehuis het mogelijk maakt. Indien de ouders of voogden het wenschen, worden de kinderen in de gelegenheid gesteld, hun dagelijksche gebeden op te zeggen.

Snoeperij. De kinderen mogen geen snoeperij of speelgoed meebrengen of ontvangen, wél vruchten.

Zakgeld. De directrice beheert het zakgeld der kinderen.

Brieven schrijven. De kinderen mogen ééns per week brieven schrijven en verder alleen bij buitengewone gelegenheden, als verjaardagen enz.

Haarknippen. Het haar der meisjes wordt niet geknipt, tenzij de koloniearts het noodig oordeelt.

Terughalen. Ouders of voogden, welke tusschentijds kinderen wenschen terug te halen, moeten voorzien zijn van een schriftelijk bewijs van den secretaris hunner afdeling.

Kleeren enz. Wenschen betreffende het dragen van Zondagsche kleeren worden schriftelijk opgegeven aan de directrice. In voor- en najaar moeten alle kinderen voorzien zijn van een stel wollen bovenkleeren.

Behalve de kleeren, die de kinderen aan hebben, moeten vooruitgezonden of in den koffer medegegeven worden:

a. VOLLEDIG STEL

voor jongens:

4 verschooningen, zooals
thuis gewoonte is, met
nachtgoed;
4 paar kousen tenminste;
6 zakdoeken;
2 bovenbroeken;
2 blouses of truien;
1 cape of overjas;
1 paar pantoffels of
sandalen;

1 haarkam;
1 tandenschuier;
1 nagelschuier;
1 vuillinnenzak.

voor meisjes:

4 verschooningen, zooals
thuis gewoonte is, met
nachtgoed;
4 paar kousen tenminste;
6 zakdoeken;
3 jurken of
2 jurken met 4 schorten;
1 cape of mantel;
1 paar pantoffels of
sandalen;

1 haarschuier;
1 haarkam;
1 tandenschuier;
1 nagelschuier;
1 vuillinnenzak.

b. ONVOLLEDIG STEL

voor jongens:

2 verschooningen, zooals
thuis gewoonte is, met
nachtgoed;
4 paar kousen tenminste;
6 zakdoeken;
2 bovenbroeken;
2 blouses of truien;
1 cape of overjas;
1 paar pantoffels of
sandalen;

1 haarkam;
1 tandenschuier;
1 nagelschuier;
1 vuillinnenzak.

voor meisjes:

2 verschooningen, zooals
thuis gewoonte is, met
nachtgoed;
4 paar kousen tenminste;
6 zakdoeken;
3 jurken of
2 jurken met 4 schorten;
1 cape of mantel;
1 paar pantoffels of
sandalen;

1 haarschuier;
1 haarkam;
1 tandenschuier;
1 nagelschuier;
1 vuillinnenzak.

Alle kleeren en voorwerpen moeten duidelijk gemerkt zijn en voor elk kind afzonderlijk verpakt. Ieder kistje of doos moet voorzien zijn van een net geschreven lijstje van kleeren en toiletbenodigdheden.

Wanneer de kleeren niet duidelijk gemerkt zijn, kan voor geregelde terugzending niet worden ingestaan.

Klachten betreffende de terugontvangst der kleeren worden binnen drie dagen na de thuiskomst der kinderen verwacht bij de directrice.

Namens het Hoofdbestuur van het Centraal Genootschap
voor Kinderherstellings- en Vacantiekolonies:

A. C. BOS,
Administrateur, EGMOND AAN ZEE.

Het dagelijks leven in een koloniehuis*

In de koloniehuisen werd een strak dagritme gehanteerd. Om zeven uur werden de kinderen gewekt, in de christelijke huizen vaak met gebed en gezang. Daarna moesten de bedden worden afgehaald en moesten de kinderen zich gaan wassen. Na het wassen werden de bedden opgemaakt, een heel precies werkje. Het ontbijt bestond meestal uit pap. Daarna gingen de kinderen als het even kon naar buiten. Er werd veel gewandeld, spelletjes gedaan of anderszins gespeeld. Tijdens het wandelen werd er vaak gezongen. Opvallend is dat de liedjes in alle huizen hetzelfde waren, met een kleine variatie om de naam van het huis in te passen. In Kerkdijk werd gezongen: In Kerkdijk moet je wezen. In Elim werd gezongen: In Elim moet je wezen. Er werd ook regelmatig aan gymnastiek gedaan, heilgymnastiek om de kinderen een goede houding aan te leren. Tussen de middag werd er warm gegeten en daarna moesten de kinderen zo'n anderhalf uur rusten. In de meeste gevallen buiten onder een afdak of in een serre. De kinderen dienden immers zoveel mogelijk frisse lucht te krijgen. Na het rusten nog een paar uur naar buiten, tot half zes, want dan begon de broodmaaltijd. In sommige huizen mochten er maar een beperkt aantal boterhammen belegd worden, daarna moesten er boterhammen met alleen boter worden gegeten. Een zogenaamde boterham met 'tevredenheid'. De kinderen moesten in de koloniehuisen eten wat hen werd voorgezet. Er was een minimum hoeveelheid die opgegeten moest worden. Dit leidde soms tot schrijnende toestanden. Vooral de slechte eters hadden het zwaar te verduren.

Talrijk zijn de verhalen van mensen die aangaven dat alles moest worden opgegeten: *'Als je je bord niet leeg at bleef het voor je staan totdat het leeg was. Je mocht dan niet naar buiten om te spelen, maar moest binnen blijven achter je bord'*, of: *'Het eten dat niet op was kreeg je de volgende dag weer'*. Soms was het zelfs 'slikken of stikken'.

Na het avondeten was het tijd voor douchen of wassen. Het douchen verschilde per huis. In de meeste huizen werd dagelijks gedoucht of gewassen aan de wasbak, maar in sommige huizen maar één of twee keer in de week. Voor sommige kinderen was douchen een heel nieuwe ervaring. Dagelijks douchen was destijds niet zo gangbaar. Het douchen of wassen aan de wasbak gebeurde grondig, meestal hielpen de leidsters hierbij. Douchen of wassen was niet alleen van belang voor de dagelijkse hygiëne, maar ook vanwege de 'huidprikkel' goed boenen stimuleerde de doorbloeding van de huid. Vervolgens tandenpoetsen en rond zeven uur à half acht gingen de kinderen naar bed. In latere jaren mochten de oudere kinderen op zaterdagavond wat langer opblijven. In sommige gevallen mocht er dan nog even televisie worden gekeken. Het slapen gebeurde op slaapzalen met meestal 20 tot 25 kinderen. De kinderen moesten verplicht op hun rechterzij slapen. Er werd tegen de kinderen gezegd dat dat was omdat hun hart anders klem kwam te zitten. In werkelijkheid was dat om te voorkomen dat ze met elkaar zouden gaan praten.

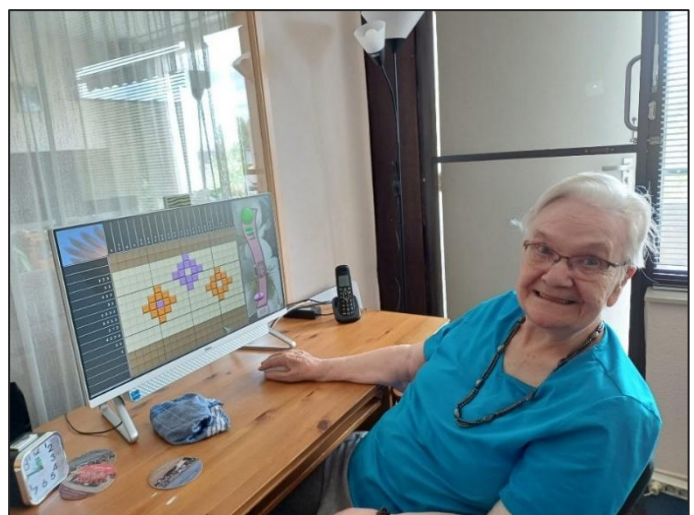
*) gebaseerd op de interviews die gehouden zijn in het kader van de afstudeerscriptie van Marja Veldhuijzen, *Licht en lucht en zonneschijn zijn het beste medicijn, Kindervakantiekolonies in het perspectief van de verzorgingsstaat 1945-1970. Afstudeerscriptie van de faculteit Cultuurwetenschappen Open Universiteit Nederland, 2004.*

Ervaringen

Interview met mevrouw A.W.W. van Kooten-Verwoerd

In een interview van Riet Visser-Bouter met mevrouw A.W.W. van Kooten-Verwoerd beschrijft zij naast haar ervaringen tijdens en na de tweede wereldoorlog ook haar ervaringen in een gastgezin in Hüntwangen, Zwitserland.

Mevrouw Anna Wilhelmina Wouterina Verwoerd, geboren op 24 oktober 1934 in Krimpen aan de Lek, is vernoemd naar haar tantes, wat toen gebruikelijk was. Haar vader was Jan Verwoerd, haar moeder Neeltje van der Wal. Het gezin

woonde aan de dijk, Dorpsstraat 53, naast de smederij en het woonhuis van de firma Stinis en tegenover kleermaker Roelofs. Vader Jan werkte bij Houthandel Boogaerdt, net zoals meerdere familieleden Verwoerd.

Het gezin bestond uit vader, moeder en vijf kinderen, maar naar de gewoonte uit die tijd was dat er ook vaak een oma tijdelijk inwoonde bij het gezin. Als de oma niet goed meer voor zichzelf kon zorgen verhuisde zij om de beurt naar het huis van het gezin van een van de kinderen.

Het gezin Verwoerd bood in de eerste oorlogsdagen ook onderdak aan een familie uit Rhenen, bestaande uit twee volwassenen en twee kinderen. (informatie uit het boekje Evacuees Rhenen, red.).

Willy was ruim vijf jaar oud toen de oorlog uitbrak. Ze zat toen net op de nieuwe school in de Schoolstraat, maar ging ook halve dagen naar de oude school op de Dorpsstraat, omdat de nieuwe school bezet was door de Duitsers. Later kreeg ze les van o.a. juffrouw Nugteren en juffrouw Verhoeff en van de bovenmeester Van der Linden.

Willy was in die tijd niet sterk, vaak ziek en kwam daarom bij dokter Von Lindern terecht. Gezond voedsel en de juiste medicijnen waren in de oorlog natuurlijk niet zomaar te koop. Vooral tijdens de hongerwinter was de situatie in huize Verwoerd nijpend. Er woonden op dat moment vier volwassenen in huis en vijf kinderen en om iedere dag voor voldoende eten te zorgen was een hele opgave.

Soms werd er met een roeiboot van Boogaerdt naar de overkant (Slikkerveer) gevaren, waar diverse tuinders waren gevestigd. Na de spruitenooft mochten ze de restanten van de planten en stelen afsnijden om als 'verse' te groente gebruiken. Dat was wel gezond maar ook erg eenzijdig. Ook werden er suikerbieten gekookt.

Haar moeder en de oudste zus Annie bezaten allebei een spinnewiel. Na het schapenscheren bij de boeren kochten ze de ruwe vachten op om er thuis wol mee te spinnen, waarmee ondergoed en truien werden gebreid.

Na de bevrijding werd de situatie iets beter, maar veel artikelen, vooral levensmiddelen, bleven nog lang op de bon. En Willy was ook nog niet voldoende aangesterkt.

De huisarts bepaalde toen, samen met Het Rode Kruis, dat sommige kinderen in aanmerking kwamen om aan te sterken in het buitenland, waar de voedselsituatie beter was.

Dat werd ook voor Willy besloten en zo vertrok ze, eerst met de bus naar Gouda en vervolgens met de trein naar Bazel/Zurich. In de trein zaten nog veel meer andere kinderen, die allemaal naar een gezin gingen. Zij was als enige van hier die naar Zwitserland ging. Ze weet nog dat Marinus Smit, een schoolgenoot, naar Denemarken werd gestuurd. Bij aankomst op het station werden de kinderen eerst ontsmet met een soort DDT poeder. Daarna mochten ze naar het gastgezin. De ontvangst van Willy was bij een boerengezin, vader, moeder, twee kinderen en een inwonende tante.

Willy werd goed opgevangen in het gezin, kreeg een eigen kamer en leerde hier breien van de tante. Ook ging ze regelmatig met de andere kinderen mee naar school, maar daar kreeg ze alleen handwerken. Voor andere vakken was de taal een probleem.

Het eten vond ze lekker, behalve de spinazietaart, een soort quiche met spinazie. Ze heeft nu nog steeds een afkeer van spinazie! De voertaal in het gezin was Zwitsers-Duits.

's Avonds kregen de kinderen een beker Ovomaltine, een soort chocomel, wat ze niet kende. Het verblijf daar duurde naar alle waarschijnlijkheid drie à vier maanden. Een kleine gebeurtenis is ze niet vergeten. Ze kwam uit school en onderweg moest ze nodig plassen. Ze durfde niet langs de weg te gaan zitten en plaste dus in haar broek. Maar dat was een zelfgebreid broekje, dus dat werd heel zwaar. Ze durfde bijna niet naar huis, maar het is goed afgelopen.

Wat haar het meeste is bijgebleven is een uitstapje naar Schaffhausen. Dat gebied met die grote waterval

heeft heel veel indruk gemaakt. En ook dat de Rijn, van daaruit helemaal naar Krimpen aan de Lek stroomt. Terug naar huis, dezelfde reis. Met de trein naar Gouda, waar ze door haar ouders werd opgehaald. Voor zo'n meisje is dit toch een hele ervaring geweest, waar ze nog vaak aan terug moet denken. In Krimpen aan de Lek is ze nog korte tijd terug naar de 6e klas gegaan, alvorens ze naar de ULO in Lekkerkerk ging. Soms met de bus, maar meestal op de fiets, samen met drie klasgenootjes (Jopie Groeneveld, Wil de Lange en Jan de Buitelaar). Willy was een ijverige leerlinge, kon goed leren en na het behalen van haar ULO-diploma kwam ze in dienst bij de boekhandel en drukkerij Geleedts in Krimpen aan den IJssel, waar ze dertien jaar heeft gewerkt. Tijdens een reisje (van de bond) naar Oostenrijk, toen ze 25 jaar oud was, heeft ze haar latere echtgenoot ontmoet, Gijsbertus van Kooten, roepnaam Bertus en thuis Gijs.

Uitzending naar Denemarken

Mevrouw J. Spierdijk-Bosgieter werd in 1946 uitgezonden naar Denemarken. Zie de onderstaande foto's, die we van haar zoon Mark hebben gekregen. Om recht te doen aan haar levensverhaal willen we hier in een latere uitgave van Oud Nieuws op terugkomen.

Interview met dhr. H.I. Gazan

In een interview beschrijft dhr. Gazan zijn ervaringen in een koloniehuis in Oostvoorne.

Dhr. Gazan is geboren in 1942 in Rotterdam-West in de wijk Oud-Mathenesse. Hij bezocht, vanwege gebrek aan schoolruimte, in eerste instantie een school in Schiedam en later een noodschool in zijn eigen wijk. Op zevenjarige leeftijd werd hij in 1950 uitgezonden naar een van de kindervakantiekoloniehuizen in Oostvoorne. Gezien het feit dat hij destijds op een christelijk school zat zal dat waarschijnlijk koloniehuis 'Naar Buiten' zijn geweest, dat van vrijzinnig christelijke signatuur was. Waarschijnlijk vanaf april/mei bezocht hij gedurende zes weken het koloniehuis.

Hij herinnert zich dat de groep op een dag met mooi weer het strand bezocht en hij bij het pootjebaden, wat niet mocht, merkte dat het water nog erg koud was. Dat moet dus in april/mei zijn geweest.

De uitzending was geregeld in overleg met het hoofd van de lagere school en zijn moeder via wat men destijds 'De Baan', de voorloper van de GGD, noemde.

Omdat zijn vader als zeeman vaak langdurig van huis was, nam zijn moeder vaak zelfstandig beslissingen en dus ook wat betreft de uitzending van haar zoon naar een kindervakantiekolonie. Dhr. Gazan was wel verbaasd dat hij als enige van zijn klas werd uitgezonden, want iedereen was mager in die tijd terwijl het gezin waarin hij opgroeide het niet slecht had. Ook tijdens de oorlogsjaren heeft het gezin geen gebrek geleden. Vanwege de oorlog kon het schip van zijn vader niet uitvaren en tijdens zijn gedwongen verblijf aan de wal heeft hij zich ingezet en verdienstelijk gemaakt voor gezinnen van zeevarenden, waarvan de vader niet thuis was. De gezinnen en ook zijn eigen gezin werden door hem van voedsel, kleding en andere zaken voorzien.

De reis naar het koloniehuis ging met de tram naar Rotterdam-Zuid, vervolgens met de stoomtram naar Oostvoorne. Dit vond hij een leuke ervaring omdat het nieuw voor hem was. Hoewel er weinig mensen reisden in die tijd, was hij het reizen per trein wel gewend omdat ooms en tantes verspreid over het land woonden en regelmatig werden bezocht. De stoomtram had vanwege de vele ongelukken die ermee gebeurde de bijnaam 'De Moordenaar'. De terugreis vond ook weer plaats met het openbaar vervoer.

Twee dagen na thuiskomst vond er een gezondheidscontrole plaats bij 'De Baan'. Met name het lichaamsgewicht werd gecontroleerd. Bij thuiskomst was dhr. Gazan een halve kilo aangekomen, hetgeen ook zijn verbazing over de uitzending, als enige van zijn school, bevestigde. Het verblijf in het koloniehuis kende een vaste dagindeling. Dankzij zijn goede geheugen kan dhr. Gazan zich hier nog veel van herinneren. Na het opstaan eerst wassen en tandenpoetsen. Vervolgens ontbijt. Na het ontbijt meestal naar buiten om te wandelen of een balspel. Er werd veel gewandeld. Tussen de middag werd er warm gegeten en daarna verplicht slapen. Omdat bij het slapen iedereen verplicht op de rechterzijde moest liggen en dhr. Gazan gewend was op zijn linkerzijde te slapen, sloep hij eigenlijk nooit. Hij kan zich herinneren dat hij één keer in slaap gevallen was. *'Ik was in slaap gevallen en schrok me rot toen ik wakker werd. Waar ben ik?'* Bij het rusten moest iedereen ook stil zijn. Ook voor 's avonds en 's nachts, na het wassen en tandenpoetsen, gold dit. Het voorkwam dat kinderen met elkaar spraken en voor het personeel was het makkelijker om erop toe te zien dat iedereen sliep.

Over het eten vertelt hij: *'We moesten natuurlijk veel eten en met het warm eten kregen we veel aardappels opgediend. Ik at nooit zo veel, ook thuis niet, maar je moest het opeten. Je moest je bord altijd leegeten. En zo niet dan moest je nablijven. Je kreeg gewoon drie scheppen en aan twee had ik al genoeg. En opeten! En wat gebeurde er op een gegeven moment? Omdat ik het op moest eten, het was te veel en ging ik overgeven. Dat vonden ze niet prettig. Je zat aan een grote tafel met zo'n 15 tot 20 man. Omdat dit regelmatig voorkwam moest ik apart zitten bij het raam en daar was een soort erker. En daar zat ik apart omdat ik dan, vanwege het overgeven, geen last kon geven aan de anderen. Maar ik had geluk met het raam, het was een openslaand raam. Dus als ik aardappels genoeg had keek ik zo stiekem achterom en opende ik het raam en dan gooide ik de aardappels zo stiekem naar buiten. Ik heb er nooit commentaar op gehad. Ik heb de aardappels verschillende keren naar buiten gegooid.'*

Maar een keertje moest ik ook nablijven. Het was voorjaar en het fluitenkruid bloeide en we plukten de bloemetjes. Deze werden in vaasjes op de tafels gezet. Je bent met allemaal jongelui en je hebt altijd wat ettertjes in de groep. Eentje haalde de bloemen van de plant af en die gooide ze in mijn pap. Ik ben gek op pap, tussen haakjes. Maar met bloemetjes vond ik er natuurlijk niets aan. Dus dat at ik niet op en moest ik nablijven. Maar toen alles weg was kwam de schoonmaakster met een emmer warm water en die zag dat en vond het zo zielig en zei 'geef het maar hier' en die gooide het zo weg ze maakte het bord leeg in de emmer. Toen mocht ik ook mee met de rest van de groep. Zo was het. Als je het niet opat moest je nablijven'.

Dhr. Gazan voelde zich hier niet ongelukkig bij. Hij dacht wel 'Hoe moet ik dit oplossen?'. Van heimwee had hij geen last. Ongetwijfeld zullen er kinderen zijn geweest die last hadden van heimwee. Maar hij merkte hier weinig van.

Tussendoor vertelt hij dat zijn echtgenote tweemaal is uitgezonden vanuit Drenthe naar een koloniehuis in Egmond aan Zee. Zij vond het verschrikkelijk en had wel veel last van heimwee. Als er verhalen in de Libelle of Margriet stonden herkende zij zichzelf hier precies in. Dhr. Gazan is een keer met zijn echtgenote bij het koloniehuis in Egmond aan Zee gaan kijken. Zijn echtgenote kreeg acuut maagpijn.

Op vaste dagen werd er, naast het wegen, gecontroleerd op hygiëne zoals nagels en haren op hoofdluis, wat zeker nodig was want in het begin werd dit vaak vastgesteld.

Over het contact met thuis vertelt hij: *'Het enige contact was per post. Een briefkaart moest je schrijven. Dan konden ze meelezen. Er werd censuur op toegepast. En als er een brief kwam werd hij gewoon opengemaakt en lazen ze hem voor. En dan wist je precies wat er aan de hand was. En als je zelf een brief schreef moest deze eerst bekeken worden door de zusters, zoals dat toen heette. Dat was het enige contact, want een telefoon dat was luxe'.*

Hij beschouwde het verblijf de hele tijd als een soort vakantie, ondanks het teveel moeten eten. Hij vond het heerlijk om in de duinen rond te lopen waarbij de kinderen soms paddenstoelen plukten voor in het eten en het vele buitenspelen. In zijn herinnering was het zelden slecht weer. De leidster op zijn groep was een hele aardig vrouw. Maar omdat de leidsters natuurlijk verschillende karakters hadden, waren de ervaringen verschillend en hadden anderen minder positieve ervaringen.

In tegenstelling tot dhr. Gazan heeft zijn echtgenote het verblijf in een koloniehuis minder positief ervaren.

Afb.-Koloniehuis Zwartendijk Egmond aan Zee, eetzaal.

Effect

Het effect van het verblijf in een kindervakantiekolonie was met name gerelateerd aan de toename van het lichaamsgewicht van de kinderen. Als een kind voldoende in gewicht was aangekomen was de uitzending geslaagd. Zie ter illustratie onderstaande tabel.

Tabel-Voorbeelden van gewichtstoename

Leeftijd (jr)	Verpleegdagen*	Gewicht bij aankomst (kg)	Gewicht bij vertrek (kg)	Gewichtstoename (kg)
12	25	35	39,2	4,2
8	27	26,5	27,1	0,6
9	27	24,7	27,0	2,3
11	34	21,3	23,0	1,7
13	34	21,7	22,9	1,2
7	39	19,8	20,2	0,4

*) Het aantal verpleegdagen kon sterk variëren. Uit onze archiefgegevens blijkt dat dit wel kon oplopen tot 76 dagen. Als bijvoorbeeld het lichaamsgewicht niet voldoende toenam (heimwee speelde hierin een grote rol) kon de verblijfsduur worden verlengd.

Ook andere gegevens werden bijgehouden, zoals het meten van de borstomvang en soms het in beeld brengen van de mate van bloedarmoede. Naast een laag lichaamsgewicht hadden kinderen vaak ook andere gezondheidsproblemen. Uit de geraadpleegde bronnen blijkt wel dat het bijhouden van het lichaamsgewicht de belangrijkste graadmeter was.

Met dank aan:

Mevrouw A.W.W. van Kooten- Verwoerd.

Dhr. H.I. Gazan.

Dhr. M.A. Spierdijk

Verder lezen.

Voor meer (gedetailleerde) informatie verwijzen wij u graag naar:

- Swankhuisen Marianne en Schweizer Klaartje en Stoel, Addy, *Bleekneusjes, Vakantiekolonies in Nederland 1883-1970* (Bussum, 2003).
- Veldhuijzen, Marja, *Licht en lucht en zonneschijn zijn het beste medicijn, Kindervakantiekolonies in het perspectief van de verzorgingsstaat 1945-1970, Afstudeerscriptie van de faculteit Cultuurwetenschappen* Open Universiteit Nederland, 2004.

Deze literatuur is via het secretariaat beschikbaar om in te zien of te lenen.

Bronnen.

- Marja Veldhuijzen, (zie hierboven).
- Archief Historische Vereniging Crempene, Krimpen aan de Lek.
- Archief familie Gazan.
- Archief familie Spierdijk.

Zoeken naar informatie

Wilt u ook een verhaal schrijven, meer informatie opzoeken over een bepaald onderwerp of over uw familie? Of wilt u gericht zoeken naar de geschiedenis van Krimpen aan de Lek? Dan zijn er verschillende manieren en bronnen om te gebruiken.

- Kijk eens op onze website www.crempene.nl of Facebookpagina <https://www.facebook.com/historischeverenigingcrempene/>
- Er staan foto's van voorwerpen uit ons archief in onze Beeldbank <https://crempene.collectiebank.nl/beeldbank/>
- Archiven van de voormalige gemeente Krimpen aan de Lek zijn ondergebracht in het Streekarchief Midden-Holland. De originele documenten en archiefstukken zijn op afspraak in te zien. Bezoekadres Chocoladefabriek, 1^e verdieping, Klein Amerika 20, Gouda. <https://samh.nl/bronnen/archives/search/>
- Ook voor oude bouwvergunningen kunt u terecht in het Streekarchief Midden-Holland <https://samh.nl/bronnen/vergunningen/> Ook voor het inzien van bouwvergunningen moet u een afspraak maken.
- De Schoonhovense Courant is digitaal te raadplegen op het website Streekarchief Midden-Holland. <https://kranten.samh.nl/>
In de beeldbank van het Streekarchief Midden-Holland staan veel digitale foto van Krimpen aan de Lek. <https://samh.nl/bronnen/beeldbank/>
- Veel landelijke kranten staan op de website Delpher, hierin is ook lokaal nieuws en advertenties te vinden. <https://www.delpher.nl/nl/kranten>
- Voor stambomenonderzoek zijn er verschillende websites: Wie was Wie <https://www.wiewaswie.nl/> en Streekarchief Midden-Holland personen <https://samh.nl/bronnen/genealogie/persons>
- In de bibliotheek is het Historisch Ontmoetingspunt (HOP) met een uitgebreide collectie van boeken over Krimpen aan de Lek. Deze zijn te leen of in te zien in Bibliotheek Krimpenerwaard, afdeling Krimpen aan de Lek, De Markt 201. <https://www.debibliotheekkrimpenerwaard.nl/onze-vestigingen/vestiging.10668961.html/bibliotheek-krimpen-aan-de-lek/>

Natuurlijk kunt u ook bij ons terecht in het archief in de Dertienhuizen. In ons archief zijn veel boeken, knipsels en foto's over Krimpen aan de Lek te vinden. Op donderdagochtend van 10.30 uur tot 12.30 uur kunt u daar zo binnenlopen. Of maak een afspraak voor een andere dag: crempene@gmail.com

Mededelingen

- Dit jaar staan we weer op de Koningsdagmarkt, maandag **27 april**. We hebben een mooie prijsvraag bij onze kraam en tonen verschillende foto's en boeken over Krimpen aan de Lek. Ook zijn er ansichtkaarten en boeken te koop.
- In april starten we met een nieuwe expositie in het Historisch Ontmoetingspunt (HOP) in de bibliotheek. Deze keer tonen we foto's van de Koningin Julianastraat en ook van de naaste omgeving, de beroepenbuurt. We blikken nog even terug naar de oude situatie met foto's. Deze expositie is te zien tot 1 juli.
- Het Historisch Café is iedere eerste vrijdag van de maand open in de bibliotheek. Wij zijn daar aanwezig voor vragen of verhalen van de geschiedenis van Krimpen aan de Lek.
De volgende datums zijn: **1 mei en 5 juni**. In de maanden juli en augustus zijn we niet aanwezig.

COLOFON

Oud Nieuws wordt uitgegeven door de historische vereniging van Krimpen aan de Lek 'Crempene'
Redactie en opmaak: Gijs en Elsa Moerkerken
Correctoren: Jan Kees Wepster, Bert van den Herik
Secretariaat: Annetje Ockerstraat 19
2931PJ Krimpen aan de Lek
Tel: 06-24403455
e-mail: crempene@ziggo.nl
website: www.crempene.nl
facebook: www.facebook.com/historischeverenigingcrempene